קרבן העדה

חוץ לסגן: המגילה הואת. שכתובים בה סמני הקטורת איך להכירם וסדר פיטומו: מעשה. אין להזכירם לגנאי שהרי ניכר שכוונתם היתה לשמים שהרי עכשיו מסרה להגון אע"פ שאינו ממשפחתו: שהיה מלביש בגדי כ"ג. שיהיו נאין ומכוונין: לאיסטרטיוות. שר משרי החיילות:

הלכה ב מתני' גזברים. הם שממון הקדש תחת ידם והם פודין ערכין וחרמין וכל מלאכת ההקדש נעשה על ידם: **אמרכלין.** למעלה מן הגזברים והוא נוטריקון אמר על כלו ובגמ' יליף לה מקרא: **גמ' כתליקין.** והוא שררה למעלה מן האמרכל: **גזברין.** אע"ג דבקרא לא כתיב גזברין מסברא ידעינן שהיו גזברין ג' דהא פסקו שכר ולקות ופדויית ערכין וחרמי' צריכין ג' דהיינו דין וכיון דקרא ממטה למעלה קחשיב ש"מ שהראשונים מן הגזברין שהן למטה מהאמרכלין והא דקחשיב בקרא כה"ג לסוף אע"ג דהמלך גדול ממנו היינו כדי לסיים נגיד בית האלהים שיהיה השם כתר כולם שהוא למעלה על כל: **כשהוא חותם.** הלשכה שהמעות נתונו דהאי קרא בשמירת האוצרות איירי וילפינן מיניה דלכך כתיבי כולהו ללמד דכולם חותמין האוצרות וכדמסיק: **והם יקחו את הזהב.** מיעוט רבים שנים: **שתהא הפסולת שלך.** והלוחות של ספירינון היו: **מחצב.** מקום שחוצבין ממנו: **חמון שקין וכו'.** ראו השוקים ראו הכרעים ראו בשרו וכל זה ממה שהוא אוכל ושותה מן היהודים וכל רכושו מן היהודים: **מיחמי צדיקא וכו'.** כדי לזכות בראיית הצדיק הביטו אחריו דזכות גדול הוא שזכה לראותו:

הלכה ג מתני' ד' חותמות היו במקדש. ג' לג' נסכים חלוקין של בהמות חותם ראשון לנסכי בקר והן ג' עשרונים סולת בלול בחצי הין שמן ויין לנסך חצי ההין וחותמו עגל והב' זכר לנסכי איל שתרגום איל דכרא ונסכיו שני עשרונים סולת בלול בשמן שלישית ההין ויין לנסך שלישית ההין והג' גדי לנסכי כבש בן שנתו והן עשרון סולת בלול ברביעית ההין שמן ויין לנסך רביעית ההין והד' חוטא והם נסכיו של מצורע עשיר שמביא ג' בהמות וצריך עשרה לוגין שמן תשעה לשלשה כבשים ואחד למתן תנוך ובהונות וקרי ליה חוטא משום דעל שבע עבירות נגעים באין: **ה' היו.** ב' חותמות היו למצורע: **חוטא דל וחוטא עשיר.** לפי שמצורע עני אינו מביא אלא בהמה אחת ואם לא היה למצורע אלא חותם אחד היו נותנים למצורע עני עשר לוגין ות"ק סבר למצורע עני נותנין חותם גדי ולוג רביעית היה מביא מביתו: **וארמית כתוב עליהן.** שרוב דבורם היה בלשון ארמי: **זכרים ונקבות.** בין לנסכי עולות שאינן באות אלא זכרים בין נסכי שלמים שבאין זכרים ונקבות ועולה ושלמים טעונין נסכים דכתיב עולה או זבח: **נותן לו מעות.** כפי הנסכים שהוא צריך: **בא לו אצל אחיה.** שהיה ממונה לקנות יינות ושמנים וסלתות שלא יהא כל מביא קרבן צריך לחזור אחר נסכים העשויין על טהרת הקדש: **ואם הותירו הותירו להקדש.** ולא אמרינן שמא מעותיו של יוחנן הם שנתערבו במעות של נסכים: **ממתינים לו עד הערב.** שיזדווגו יחד יוחנן ואחיה אם נמצאו מעות יתירים ביד יוחנן כנגד החותם שאמר זה שנאבד ממנו נותנים לו: **ושם היום כתוב.** על החותם יום פלוני בשבת: **מפני הרמאין.** שמא מצא חותם שנפל מחבירו או מאחיה או מיוחנן ובא עכשיו ליקח וביום שמצאו אינו רשאי להוציאו שהאובד מחזר אחריו ועוד יש לחוש שמא לקח חותם בשער הזול והשהו עד שער היוקר: **גמ' ופריך ולכן עוזי חוטא דל למה ליה.** חותם בפני עצמו היה לו להביא חותם גדי: **ומפני שהיה מביא לוגו עמו.** כדי שיהא גם לוג שמן שצריך המצורע למתן תנוך ובהונות והמותר נאכל לכהנים כדין קדשי הקדשים וצריך שיהיה על טהרת הקדש לפיכך נתנו לו חותם בפני עצמו שהוא נסכי גדי וד' לוג שמן: **כרם כרבנן.** אבל לרבנן לא היו נותנין לחוטא דל אלא חותם של גדי ולוג שמן למתן בהונותיו היה מביא מביתו קשיא א"כ אף לחוטא עשיר לא היו צריכין לתקן חותם בפני עצמו שיכולין ליתן לו ג' חותמות גדי: **נסכי רחל.** בהמה שאינן זכרים כמתני': **ומפני מן מה דתני במתני' גדי משמש וכו'.** שמעינן דנסכי רחל כנסכי גדי: **שהיה בדין.** שיהא חילוק בין נסכי עגל לנסכי שור:

גמרא

מוסרין את המגילה הואת אלו לאלו ועכשיו שאינן בית אבא (א)נאמנים הילך את המגילה והוהר בה וכשבאתי והרציתי הדברים לפני ר"ע ולגו עיניו דמעות ואמר מעתה אין אנו צריכין (רשאין) להזכירן לגנאי: אלעזר על הפרוכת: [א]שהיה ממונה על אורגי פרוכת: [ב]פנחס המלביש: שהיה מלביש בגדי כהונה גדולה מעשה בכהן א' שהלביש לאיסטרטיוות א' ונתן לו שמונה זהובים ואית דאמרין תרי עשרי יהב ליה:

הלכה ב מתני' אין[ה] פוחתין [ג]משבעה אמרכולין ושלשה גזברין [ד]ואין[ו] עושין שררה על (ב)הצבור פחות משנים חוץ מבן אחיה שעל חולי מעיים ואלעזר שעל הפרוכת שאותן קיבלו רוב הצבור עליהן: **גמ'** אין פוחתין מג' גזברין ומז' אמרכולין תני [ה]משני כתליקין הדא הוא דכתיב [1]ויחיאל ועזזיהו ונחת ועשהאל וירימות ויוזבד ואליאל ויסמכיהו גזברין ומחת ובניהו אמרכולין פקידים מיד כוניהו ושמעי אחיו קתליקין במפקד יחזקיהו המלך ועזריהו נגיד בית אלהים המלך וכ"ג כשהוא רוהם הגזבר חותם ונותנו (ג)לאמרכול אמרכל חותם ונותנו לקתליקון קתליקון חותם ונותנו לכהן גדול כ"ג חותם ונותנו למלך וכשהוא מתיר המלך רואה חותמו ומתיר כ"ג רואה חותמו ומתיר קתליקין רואה חותמו ומתיר אמרכל רואה חותמו ומתיר גזבר רואה חותמו ומתיר: אין עושין שררה על הצבור בממון פחות משנים: רב[ז] נחמן בשם רבי מנא על שם [2]והם יקחו את הזהב ואת התכלת ואת הארגמן אמר ר' (נחמיה) חמא בי רבי חנינא מפסולת של לוחות העשיר משה הדא הוא דכתיב [3]פסל לך שני לוחות אבנים פסל[ז] לך שתהא הפסולת שלך אמר[ח] ר' חנין מחצב של אבנים טובות ומרגליות (גילה) ברא לו הקב"ה מתוך אהלו וממנו העשיר משה כתיב [4]והביטו אחרי משה עד בואו האוהלה תרין[ו] אמוראין ח"א לגנאי וח"א לשבח מ"ד לגנאי חמון שקין חמון כרעין (ד)חמון קופד אכיל מן דיהודאי ושתי מן דיהודאי כל מדליה מן דיהודאי ומ"ד לשבח מחמי צדיקיא ומזכי טוביא דזכת למיחמי יתיה:

הלכה ג מתני' [י]ד' חותמות היו במקדש וכתוב עליהן עגל זכר גדי וחוטא בן עזאי אומר ה' היו וארמית כתוב עליהן עגל דכר גדי חוטא דל וחוטא עשיר עגל[ו] משמש עם נסכי בקר גדולים וקטנים זכרים ונקבות גדי משמש עם נסכי הצאן גדולים וקטנים זכרים ונקבות חוץ משל אילים איל משמש עם נסכי אילים בלבד חוטא משמש עם נסכי שלש בהמות של מצורע [י]מי שהוא מבקש נסכים הולך לו אצל יוחנן שהוא ממונה על החותמות ונותן לו מעות ומקבל ממנו חותם בא לו אצל אחיה שהוא ממונה על הנסכים ונותן לו חותם ומקבל ממנו נסכים לערב באין זה אצל זה ואחיה מוציא את החותמות ומקבל כנגדן מעות [ח]אם פחתו פחתו לו וישלם יוחנן מביתו ואם הותירו הותירו להקדש שיד הקדש על העליונה מי שאבד חותמו ממתינין לו עד הערב ואם מצאו לו כדי חותמו נותנין לו ואם לאו לא היו נותנין לו ושם היום כתוב עליהן מפני הרמאין:

גמ' (א)וכבן עזאי חוטא דל למה היה מביא לוגו עמו כרם כרבנן מביא גדי נסכי רחל מה מן מה דתנינן גדי משמש [ט]נסכי צאן גדולים וקטנים זכרים ונקבות הדא אמרי נסכי רחל כנסכי גדי דכתיב [5]ככה יעשה לשור האחד או לאיל האחד או לשה בכבשים או בעזים לשור [ח] האחד למה נאמר מגיד שלא חלק בין נסכי עגל לנסכי שור שהיה בדין בן הצאן טעון נסכים ובן הבקר טעון נסכים אם מצאנו שחלק בין נסכי כבש לנסכי איל לכך

ריבב"ן

מתני' מו' מרכולין. תניא בתוספתא פ"ב גזברין מה הן עושין פודין את הערכין ואת החרמין ואת ההקדשות וכל מלאכות הקדש בידן מרכולין מה הן עושין ז' מפתחות עזרה בידן רצה אחד מהן לפתוח אינו יכול עד שיכנסו כולן מרכולין פותחין וגזברין נכנסין ויוצאין ולפי כבוד הנכנסין היו יוצאין אמר ר' יהודה למה נקרא שמו מרכול מפני שהוא מר על הכל פי' מר אדון לשון מרות ירושלמי תנא אין פוחתין מב' כתליקין הדא הוא דכתיב ויחיאל ועזזיהו ונחת גזברין ועשהאל וירימות ויוזבד ואליאל ויסמכיהו ומחת ובניהו מרכולין פקידים מיד כנניהו ושמעי אחיו כתליקין כשהוא חותם הגזבר נותנו לאמרכול מרכול חותם ונותנו לקתלקוס וקתלקוס לכ"ג וכ"ג למלך ואין עושין שררה פחות משנים מפורש בבבא בתרא פרק א' דכתיב והם יקחו את הזהב:

מתני' ד' חותמות וכתוב עליהן עגל וכר גדי חוטא. מפרש ואזיל למה הוצרכו לפי שנסכיהן חלוקין זה מזה: **ארמית.** לפי שמלומדין בלשון כשדים בגלות בבל: **חוטא דל וחוטא עשיר מצורע עני מצורע עשיר** ותנן בערכין על ז' דברים הנגעים באין לפיכך נקרא חוטא. עני מביא תורין או בני יונה אחד לעולה ואחד לחטאת ואשם זה הכבש שהיה צריך לנסכים אבל מצורע עשיר מביא ג' בהמות חטאת ועולה ואשם ואין חטאת ואשם טעונין נסכים אלא חטאתו ואשמו של מצורע לפי שאינן באין על חטא דבנגעיה איכפר ליה חטאיה והקרבנות אינן באין אלא להכשירו בקדשים: **גדולים וקטנים.** שאין חילוק בנסכים בין עגל לשור ולמה היה חותם לאשם ולחטאת של מצורע והלא נסכיהן כשאר כבשין שאין נלנה דשניהן היו כבשים שאשם מצורע כבש הוא אלא לפי שאשם מצורע טעון לוג שמן ליתן לבהונות לבד שמן שבא מן הנסכים:

מתני' לערב באין זה אצל זה. יוחנן אצל אחיה וכנגד החותמות שקיבל אחיה נותן [לו] יוחנן מעות אם פחתו פחתו ליוחנן אם הותירו הותירו להקדש: **מתני' מי שאבד חותמו ממתינין לו עד הערב.** שיבוא יוחנן אצל אחיה ויראה אם מצאו מעות יתירין כדי חותמו של זה שאבד נותן לו הנסכים ושם של היום פי' שם של היום היה כתוב ביום פ' נעשה חותם זה: **מפני הרמאין.** שמא ימצאנו אדם אחר זמן וילך אצל אחיה ויתן לו סולת: **ירושלמי** הנגע עלמך שזיוג אותו היום שם המשמר היה כתוב עליו הנגע עלמך שזיוג אותו המשמר שם היום שם שבת שם חדש כתוב עליהן:

תקלין חדתין

נאמנין כו' אלו לאלו. ולא היה בא ליד אחר שאינו הגון: **שאינן נאמנין.** ויראה אנכי שלא יגיע ליד אדם שאינו הגון: **הא לך.** שאתה נאמן ותיזהר בהם: **בגנותן.** שהרי טעמם אמת שעכשיו שהיה צריך למסור מסר. ובבבלי כ"ז שהיו בית אבא קיימין כו': **מתני' אין פוחתין וכו'.** גזברין הן שממון הקדש בידם והם פודין ערכין וחרמין וכל מלאכות הקודש נעשה על ידם: **אמרכלין.** למעלה מהגזברין אמר על כולא: **ואין עושין שררה כו'.** לשון הגאון דכל הממונים היו עמהן אחרים דמתני' חשב ראש הממונים לבד אלו השנים שהיו יחידים: **גמ' תנא** בברייתא תוספתא שאין פוחתין מב' ממונים למעלה מן האמרכלין: **הדא הוא דכתיב.** מסמיך בכתוב: **ויחיאל וגו'.** שם מיירי בתרומת הלשכה וקדשים כו' וזה יחיאל ועזזיהו ונחת אלו ג' גזברין שעסקו בערכין וחרמין שצריכין ולאו ג' ואח"כ חשיב ז' אמרכלין מן ועשהאל וגו' עד ובניהו וכנניהו ושמעי אחיו נקראו פקידים והן ב' כתלקין: **במפקד כו'.** המלך וכ"ג שנגיד בית אלהים הוא כ"ג: **כשהוא חותם.** כשרוצה לחתום

הממון בלשכה: **והם יקחו.** לשון רבים ואין פחות משנים: **או"ח מפסולת כו'.** מייתי לה הכא להטעים דצריכים שנים שלא יבואו לידי חשד שהרי דורו של משה דיברו עליו כ"ש על אחרים בדורות אחרים: **מחצב של אבנים כו'.** לבד הלוחות ולא ס"ל מפסולת הלוחות: **שקים.** השוקים: **קופריה.** גידל בשרו: **ומדליה.** ממונו: **הלואי** שנזכה לראותו לדיקא טוב שזכיתי לראותו: **מתני' ארבע חותמות כו'.** ג' לג' נסכין חלוקין של בהמות חותם ראשון לנסכי בקר והן ג' עשרונים סולת בלול בחצי ההין שמן ויין לנסך חצי ההין וחותמו עגל והב' זכר לנסכי איל שתרגום דכרא ונסכיו ב' עשרונים סלת בלול בשמן שלישית ההין ויין לנסך שלישית ההין והג' גדי לנסכי כבש בן שנתו והן עשרון סלת בלול ברביעית ההין שמן ויין לנסך רביעית ההין והד' חוטא והם נסכיו של מצורע עשיר שמביא ג' בהמות וצריך י' לוגים שמן ט' לג' כבשים וא' למתן תנוך ובהונות וקרי ליה חוטא משום דאמרינן בערכין על ז' דברים נגעים באים: **חמשה היו.** ב' חותמות היו למצורע: **וארמית.** שכן היה רוב דיבורם: **חוטא דל כו'.** נגמ' מפרש כמאן פליגי: **זכרים ונקבות.** בין לנסכי עולות שאינן באות אלא זכרים בין לנסכי שלמים שבאים זכרים או נקבות ועולות ושלמים הן שטעונין נסכים כדכתיב עולה או זבח (לשון הרע"ב) חסר עוד קלת מפי' המתני':

גמ' כ"ג ולכן עוזי חוטא דל למה. כלומר למה לריך לכן עוזי חוטא דל חותם כפ"ש ולא לת"ק: **מפני שמביא לוגו עמו.** דהכי תנינא בתוספתא פרק ב' דשקלים ד' חותמות היו במקדש [illegible]

[illegible]

יעשה וגו' (במדבר ט"ו) מה ת"ל והלא כבר נאמר שם הבקר מנחה וגו': **מגיד שלא כו'.** רבויא דקרא אתי לאשמועינן שלא נחלק בין עגל קטן לשור גדול: **שהיה בדין.** שחלק

מסורת הש"ס

א) תמיד ס ב, ב) בבא בתרא ח ב, ג) שם, ד) נדרים לח א ה) ויקרא רבה פ' לב, ו) בבלי קדושין לג ב ירושלמי בכורים פ"ג הל"ג ועי' ש"ר פ' מח, ז) מנחות צא ב, ח) מנחות צא ב,

◆

עין משפט נר מצוה

ט א מיי' פ"ז מהל' המקדש הל"ו:
י ב מיי' שם הל"ב:
יא ג מיי' שם פ"ד הלכה יח:
יב ד מיי' פרק ט ממ"ע הלכה ה:
יג ה מיי' פ"ד מהל' המקדש הל"ו:
יד ו מיי' פ"ז שם הל"א:
טו ז מיי' שם הל"ו:
טז ח מיי' שם הל"ג והשגות:
יז ט מיי' פרק ב ממעשה"ק הל"ד:

◆

נוסחת הבבלי

(א) נאמנין הא לך זו כו' מעתה אין לנו רשאין לספר בגנותן של אלו: (ב) שררה על הצבור בממון פחות מב' כו' ואלעזר שעל הפרוכת כו': (ג) למלך המלך רואה כו': (ד) חמו קופריה אכיל כו' לשנת הצלאי מחמי לדיקא כו':

◆

הגהות הגר"א

[א] נ"ל ולכן עוזי חוטא דל למה מפני שמביא לוגו עמו כרם כרבנן יכו'. ועי' בק"ע שמפרש גם כן על דרך הגה"ס זו:

◆

תורה אור השלם

1. וִיחִיאֵל וַעֲזַזְיָהוּ וְנַחַת וַעֲשָׂהאֵל וִירִימוֹת וְיוֹזָבָד וֶאֱלִיאֵל וְיִסְמַכְיָהוּ וּמַחַת וּבְנָיָהוּ פְּקִידִים מִיַּד כָּנַנְיָהוּ וְשִׁמְעִי אָחִיו בְּמִפְקַד יְחִזְקִיָּהוּ הַמֶּלֶךְ וַעֲזַרְיָהוּ נְגִיד בֵּית הָאֱלֹהִים:
דברי הימים ב לא יג

2. וְהֵם יִקְחוּ אֶת הַזָּהָב וְאֶת הַתְּכֵלֶת וְאֶת הָאַרְגָּמָן וְאֶת תּוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְאֶת הַשֵּׁשׁ:
שמות כח ה

3. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה פְּסָל לְךָ שְׁנֵי לֻחֹת אֲבָנִים כָּרִאשֹׁנִים וְכָתַבְתִּי עַל הַלֻּחֹת אֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל הַלֻּחֹת הָרִאשֹׁנִים אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ:
שמות לד א

4. וְהָיָה כְּצֵאת מֹשֶׁה אֶל הָאֹהֶל יָקוּמוּ כָּל הָעָם וְנִצְּבוּ אִישׁ פֶּתַח אָהֳלוֹ וְהִבִּיטוּ אַחֲרֵי מֹשֶׁה עַד בֹּאוֹ הָאֹהֱלָה:
שמות לג ח

5. כָּכָה יֵעָשֶׂה לַשּׁוֹר הָאֶחָד אוֹ לָאַיִל הָאֶחָד אוֹ לַשֶּׂה בַכְּבָשִׂים אוֹ בָעִזִּים:
במדבר טו יא